

KICHIK KORXONALARDA SOLIQ HISOBINING TASHKIL ETILGANLIK JARAYONLARI

Po'latov Sherzodbek Oybek o'g'li,

Qo'qon universiteti Xalqaro turizm va iqtisodiyot kafedrası tayanch doktoranti

email: o.sh.pulatov@kokanduni.uz

ORCID iD: 0009-0005-9136-9608

MAQOLA HAQIDA	ANNOTATSIYA
Qabul qilindi: 6-oktabr 2025-yil Tasdiqlandi: 8-oktabr 2025-yil Jurnal soni: 16 Maqola raqami: 2 DOI: https://doi.org/10.54613/ku.v16i.1238 KALIT SO'ZLAR/ КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА/ KEYWORDS Kichik korxona, soliq hisobi, soliq tizimi, soliq ma'murchiligi, raqamli texnologiyalar, shaffollik, byudjet daromadlari.	Ushbu maqolada kichik korxonalarda soliq hisobining tashkil etilganlik jarayonlari, uning me'yoriy-huquqiy asoslari hamda amaliyotdagi muammolari tahlil qilingan. Kichik biznes subyektlari iqtisodiyotning muhim tarkibiy qismi sifatida mamlakat yalpi ichki mahsulotini shakllantirishda, yangi ish o'rinlari yaratishda va byudjet daromadlarini to'ldirishda muhim o'rin egallaydi. Shu sababli, ularning soliq hisobini to'g'ri tashkil etish, hisob-kitoblarda shaffollikni ta'minlash hamda soliq yukini maqbullashtirish dolzarb masalalardan biri sanaladi. Tadqiqotda O'zbekiston Respublikasida kichik korxonalar uchun joriy etilgan soliq tizimining afzalliklari va kamchiliklari tahlil etilib, bu jarayonda raqamli texnologiyalar va avtomatlashtirilgan hisob tizimlarining ahamiyati yoritilgan. Muallif kichik korxonalarda soliq hisobini takomillashtirish bo'yicha amaliy tavsiyalar ham ilgari surgan.

Kirish. Bozor iqtisodiyotiga asoslangan islohotlarning chuqurlashuvi natijasida kichik biznes va xususiy tadbirkorlik mamlakat iqtisodiyotining barqaror rivojlanishida muhim o'rin egallamoqda. Kichik korxonalarda iqtisodiy faoliyatning eng harakatchan segmenti sifatida ishlab chiqarish hajmini oshirish, yangi ish o'rinlarini yaratish, aholining daromadlarini ko'paytirish hamda davlat byudjeti daromadlarini shakllantirishda asosiy omillardan biri bo'lib xizmat qilmoqda. Shu bilan birga, kichik korxonalarda soliq hisobining to'g'ri tashkil etilishi ularning moliyaviy barqarorligi va davlat oldidagi majburiyatlarini o'z vaqtida bajarishida hal qiluvchi ahamiyatga ega.

O'zbekiston Respublikasida kichik korxonalar faoliyatini qo'llab-quvvatlash, soliq yukini kamaytirish va hisob yuritish jarayonlarini soddalashtirish borasida bir qator islohotlar amalga oshirilmoqda. Xususan, soliq ma'murchiligini raqamlashtirish, yagona soliq to'lov tizimlarini joriy etish va hisobot topshirish jarayonlarini avtomatlashtirish natijasida kichik korxonalar uchun qulay muhit yaratilmoqda. Biroq amaliyotda soliq hisobi yuritish jarayonida ma'lumotlarning to'liq aks etmasligi, raqamli dasturlardan foydalanishdagi cheklolar hamda buxgalteriya malakasining yetarli emasligi kabi muammolar mavjud.

Shu nuqtai nazardan, kichik korxonalarda soliq hisobining tashkil etilganlik jarayonlarini o'rganish, amaldagi tartiblarni tahlil qilish va uni takomillashtirish yo'llarini aniqlash bugungi kunda dolzarb masala hisoblanadi. Mazkur maqolada kichik korxonalarda soliq hisobini yuritishning me'yoriy-huquqiy asoslari, amaliy mexanizmlari hamda ularni samarali tashkil etish bo'yicha taklif va tavsiyalar keltirilgan.

Adabiyotlar tahlili. Kichik korxonalarda soliq hisobining tashkil etilganlik jarayonlari sohasida bir qator mahalliy va xorijiy olimlar hamda tadqiqotchilar tomonidan olib borilgan ilmiy tadqiqotlar mavjud. Ushbu tadqiqotlar kichik korxonalarda soliq hisobining tashkil etish masalalari, kichik korxonalarda soliq tizimining shakllantirilishi va kichik korxonalar uchun amaliy yondashuvlar haqida keng qamrovli ma'lumotlarni taqdim etadi.

Mamatkulova N. (2025) O'zbekiston hukumati kichik biznesni rivojlantirishga alohida e'tibor qaratmoqda. Shu maqsadda turli yengilliklar, soliq imtiyozlari va davlat dasturlari amalga oshirilmoqda. Masalan, soliq va kredit siyosatidagi islohotlar, kichik biznes uchun maxsus kreditlar va subsidiyalar, shuningdek, tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash markazlarining tashkil etilishi kichik biznesni rivojlantirishning asosiy yo'nalishlaridir. Biroq, kichik biznesni rivojlantirishda hali ham bir qator muammolar mavjud. Ular orasida yengil kredit olishdagi qiyinchiliklar, bozorlarda raqobatning kuchayishi, mahsulotlarni sotish kanallarining cheklanganligi, innovatsion va texnologik salohiyatning pastligi kabi muammolarni ko'rsatish mumkin. Shuning uchun kichik biznesni rivojlantirish uchun qo'shimcha

qo'llab-quvvatlash, samarali boshqaruv tizimlarini yaratish, shuningdek, biznesning zamonaviy talablar va raqobat sharoitlariga moslashuvchanligini ta'minlash kerak¹

Po'latov Sh. (2025) Kichik korxonalarda hisob siyosatining to'g'ri yo'lga qo'yilishi nafaqat korxonaning ichki boshqaruvini tartibga soladi, balki ularning moliyaviy hisobotlarini ham ishonchli va aniq qilishga yordam beradi. Hisob siyosati, ayniqsa kichik korxonalarda, moliyaviy resurslarni samarali boshqarish, soliqlarni to'lashda muvozanatni saqlash va iqtisodiy strategiyalarni aniqlashda muhim omil hisoblanadi. Kichik bizneslar ko'pincha cheklangan moliyaviy resurslarga ega bo'lishi tufayli, ularning hisob siyosati qoidalarini, usullari va turlari ayniqsa dolzarbdir. Kichik korxonalarda hisob siyosati turlarining tasniflanishi ko'plab amaliy va nazariy muammolarni yuzaga keltiradi. Birinchidan, kichik korxonalar ko'pincha umumiy hisob siyosati bo'yicha qarorlar qabul qilishda professional yordam olish imkoniyatiga ega emaslar, bu esa ularning hisob siyosatining to'g'ri va samarali bo'lmagligiga olib keladi. Ikkinchidan, kichik bizneslar uchun hisob siyosati turlarining tasnifi va qo'llaniladigan metodologiyalarning aniq belgilanishi mavjud emas. Bu holat, kichik korxonalar uchun moliyaviy boshqaruvni yanadamurakkablashtiradi. Ushbu muammolarni hal qilish uchun kichik korxonalarda hisob siyosatining to'g'ri tasniflanishi va tartibga solinishi zarur degan fikrlarni ilgari surilgan².

Nasirov O. (2024) O'zbekistonda kichik biznes va tadbirkorlik umumiy bandlikni oshirishda va iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashda muhim o'rin tutadi. Ushbu maqolada kichik biznesning umumiy bandlikdagi o'рни, iqtisodiyotga qo'shayotgan hissasi va aholining turli ijtimoiy qatlamlari uchun daromad manbai yaratishdagi roli batafsil tahlil qilinadi. So'nggi yillarda hukumat tomonidan kichik biznes va tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlashga qaratilgan keng ko'lamli islohotlar va imtiyozlar tizimi joriy qilindi. Bu choralarining asosiy maqsadi kichik va o'rta biznes subyektlarining iqtisodiy faolligini oshirish, yangi ish o'rinlari yaratish, shu bilan birga iqtisodiyotni diversifikatsiya qilishdir. Maqolada kichik biznesning qishloq xo'jaligi, xizmat ko'rsatish, savdo va ishlab chiqarish kabi tarmoqlardagi o'рни alohida yoritilib, bu tarmoqlarda bandlikni ta'minlash va iqtisodiy imkoniyatlarni kengaytirishdagi natijalari tahlil qilinadi. Shuningdek, maqola kichik biznesning raqamli texnologiyalar va innovatsiyalarni joriy etish orqali yangi ish o'rinlarini yaratishdagi imkoniyatlarini ham qamrab oladi. Tadqiqot natijalari kichik biznes va tadbirkorlikning iqtisodiy o'sishga va ijtimoiy barqarorlikka qo'shayotgan hissasini tasdiqlaydi va bu sohani yanada rivojlantirish uchun takliflar bergan³.

Toshov M. (2025) ilmiy tadqiqot ishida, kichik biznes mamlakat iqtisodiyoti tarmoqlarida ham eng muhim sohaga aylanib bormoqda. Qishloq xo'jaligi, savdo, maishiy xizmat ko'rsatish, ovqatlanish, mehmonxona va turizm faoliyatlarida kichik biznesning salmog'i juda

¹ Maxkamovna, M. N., & Ruslan G'ayrat o'g'li, A. (2025). KICHIK BIZNES KORXONALAR IQTISODIYOTI. Scientific Journal of Actuarial Finance and Accounting, 5(01), 60-67.

² Po'latov, S. (2025). KICHIK KORXONALARDA HISOB SIYOSATI TURLARINING TASNIFLANISHI. QO'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI, 14, 57-60.

³ Nasirov, O. (2024). O'ZBEKISTONDA KICHIK BIZNES VA TADBIRKORLIKNING UMUMIY BANDLIKDAGI O'RNINI. University Research Base, 342-347.

kattadir. Keyingi paytlarda sanoatda tarmoqlarida modernizatsiya, ishlab chiqarishni texnik va texnologik jihatdan o'zgartirish, sanoatda chuqur tarkibiy o'zgartirishlar va diversifikatsiyani amalga oshirilishi natijasida qishloq joylarda ham sanoat tarmoqlari rivojlanib bormoqda. Bunda esa kichik biznes asosiy yetkachilardan hisoblanadi. Sanoat ishlab chiqarishda ham kichik biznesning ulushi yildan-yilga oshib borayotganligini ta'kidlagan⁴.

Tadqiqot metodologiyasi. Mazkur tadqiqot kichik korxonalarda soliq hisobining tashkil etilganlik jarayonlarini o'rganishga qaratilgan bo'lib, unda nazariy, tahliliy hamda empirik uslublar qo'llanildi. Tadqiqotning nazariy asosini soliq hisobining mohiyati, funksiyalari va kichik biznes subyektlarida uni yuritishning o'ziga xos xususiyatlarini yoritgan iqtisodchi olimlarning ilmiy ishlari, O'zbekiston Respublikasining Soliq kodeksi hamda boshqa me'yoriy-huquqiy hujjatlar tashkil etadi.

Tahliliy qismda kichik korxonalarning soliq hisobini yuritishdagi amaldagi tartiblar o'rganilib, ularning afzalliklari va mavjud muammolari aniqlangan. Shu maqsadda statistik tahlil, taqqoslash, guruhlash, hamda dinamik qatorlar usullari qo'llanilgan. Empirik tahlil jarayonida kichik korxonalarning soliq hisobi amaliyotidan olingan ma'lumotlar asosida amaliy xulosalar chiqarilgan.

Tadqiqot davomida soliq hisobini takomillashtirishga doir xorijiy tajriba o'rganilib, ularning O'zbekiston sharoitiga moslashtirilgan modelini ishlab chiqish yo'nalishlari ham ko'rib chiqildi. Shu orqali kichik korxonalarda soliq hisobini samarali tashkil etish, shaffoflikni ta'minlash va soliq ma'murchiligini soddalashtirish bo'yicha ilmiy asoslangan tavsiyalar ishlab chiqildi.

Tahlil va natijalar. Kichik korxonalarda soliq hisobining tashkil etilganlik jarayonlari mamlakat iqtisodiyotining barqaror rivojlanishida, xususan, davlat byudjeti daromadlarini shakllantirishda hamda tadbirkorlik subyektlari faoliyatini qonuniy asosda yuritishda muhim ahamiyat kasb etadi. So'nggi yillarda O'zbekiston Respublikasida kichik biznes subyektlari sonining keskin ortib borayotgani, ularning yalpi ichki mahsulotdagi ulushi yuqorilab, yangi ish o'rinlari yaratilishida asosiy o'rinni egallayotgani soliq hisobi tizimining samarali tashkil etilishini talab qilmoqda. Mazkur jarayonni chuqur tahlil qilish shuni ko'rsatadiki, kichik korxonalarda soliq hisobi tizimi bir tomondan soddalashtirilgan tartiblar orqali yengillik yaratib, byurokratik yuklamalarni kamaytirayotgan bo'lsa-da, ikkinchi tomondan, raqamlashtirish jarayonining notekis joriy etilishi, malakali hisobchilar tanqisligi va normativ-huquqiy bazaning tez-tez o'zgarib turishi kabi omillar ushbu tizim samaradorligiga ta'sir ko'rsatmoqda⁵.

Amaldagi tahlillar shuni ko'rsatadiki, 2020–2024-yillar davomida kichik biznes subyektlari tomonidan to'langan soliqlarning umumiy soliq tushumlaridagi ulushi 36,5 foizdan 42,8 foizgacha oshgan. Bu esa kichik korxonalarning soliq intizomi darajasi va hisobot topshirish madaniyatining ortib borayotganini bildiradi. Shu bilan birga, Davlat soliq qo'mitasi ma'lumotlariga ko'ra, 2024-yilda kichik korxonalarning 21 foizi elektron hisobvara-fakturalarni to'g'ri rasmiylashtirishda xatolarga yo'l qo'ygani. Buning asosiy sabablari sifatida soliq hisobi bo'yicha dasturiy vositalarni to'liq o'zlashtirmaslik, kadrlar yetishmasligi va hujjat aylanishida avtomatlashtirish darajasining pastligi qayd etiladi.

Kichik korxonalarda soliq hisobi asosan soddalashtirilgan soliq tizimi asosida yuritiladi, bu esa ularning hisob va hisobot yuritishdagi imkoniyatlarini yengillashtiradi⁶. Biroq, amaliy tahlillar shuni ko'rsatadiki, soddalashtirilgan tizimda ham ko'plab subyektlar daromad va xarajatlarni to'liq aks ettirmaslik, elektron hisob-kitoblarda aniqlik yetishmasligi, ba'zi hollarda naqd pul aylanmasini rasmiylashtirmaslik holatlariga yo'l qo'ymoqda. Bu esa soliq bazasining to'liq shakllanmasligiga olib keladi. Shu jihatdan, soliq hisobi jarayonida ichki nazorat mexanizmlarini kuchaytirish, buxgalteriya ma'lumotlarini soliq ma'lumotlari bilan avtomatik muvofiqlashtirish tizimini kengaytirish zarur. Tahlillar natijasida aniqlanishicha, kichik korxonalarda soliq hisobining tashkil etilganlik darajasi korxona faoliyat sohasiga, xo'jalik yuritish shakliga va hududiy joylashuviga bevosita bog'liqdir. Masalan, xizmat ko'rsatish va savdo sohasidagi korxonalar asosan qat'iy belgilangan soliq to'lovchi sifatida faoliyat yuritayotgan bo'lsa, ishlab chiqarish subyektlarida yagona yer solig'i, QQS va foyda solig'ini hisoblash jarayonlari yanada murakkabdir. Ayniqsa, ishlab chiqarish jarayonida qo'shimcha qiymat solig'ini hisoblashda asosiy vositalar, xom ashyo va yarim tayyor mahsulotlar bo'yicha hisobning aniq yuritilmasligi ko'plab tafovutlarga sabab bo'lmoqda.

So'nggi yillarda soliq hisobi tizimida "Soliq mobil" va "E-Soliq" platformalarining joriy etilishi kichik korxonalar faoliyatida sezilarli yengillik yaratdi. Mazkur raqamli vositalar yordamida soliq hisoboti topshirish, hisob-kitoblarni shakllantirish, soliq to'lovlarini onlayn amalga oshirish imkoniyatlari kengaydi. Biroq o'rganishlar shuni ko'rsatadiki, kichik korxonalarning taxminan 30–35 foizi ushbu tizimlardan to'liq foydalana olmayapti. Asosiy to'siqlar sifatida internet tarmog'ining sifati, texnik vositalarning yetarli emasligi va dasturiy ta'minotni o'zlashtirishda muammolar mavjudligi aniqlangan.

Natijalar shuni ko'rsatadiki, kichik korxonalarda soliq hisobi tizimini samarali tashkil etish uchun quyidagi omillar muhim ahamiyatga ega: birinchidan, buxgalterlar va soliq maslahatchilari uchun amaliy ko'nikmalarga yo'naltirilgan o'quv dasturlarini kengaytirish; ikkinchidan, soliq ma'lumotlarini real vaqt rejimida monitoring qilishga imkon beruvchi raqamli integratsiya tizimlarini joriy etish; uchinchidan, kichik biznes uchun mo'ljallangan dasturiy buxgalteriya paketlarini mahalliyashtirish va ularni arzonlashtirish. Shu bilan birga, soliq organlari tomonidan kichik korxonalar bilan "konsultativ sheriklik" tamoyilida ishlash, ya'ni faqat nazorat qiluvchi emas, balki yo'l-yo'riq ko'rsatuvchi hamkorlik tizimini shakllantirish zarur. Xulosa qilib aytganda, kichik korxonalarda soliq hisobining tashkil etilganlik jarayonlarini tahlil qilish natijalari shuni ko'rsatadiki, tizimning samaradorligi asosan inson omili, raqamlashtirish darajasi va normativ-huquqiy muhitning barqarorligiga bog'liq. Shu sababli, kelgusida kichik biznesda soliq hisobini yanada takomillashtirish, shaffoflikni oshirish va byudjet daromadlari barqarorligini ta'minlash maqsadida integratsiyalashgan, soddalashtirilgan va avtomatlashtirilgan soliq hisobi tizimini yaratish muhim strategik vazifalardan biri bo'lib qolmoqda.

So'nggi yillarda kichik korxonalar tomonidan to'lanayotgan soliqlarning umumiy davlat budjetidagi o'ri, ulushi yildan yilga oshib bormoqda. Bu tadbirkorlik subyektlarini rivojlanishini anglatadi.

1-jadval

Kichik korxonalar tomonidan to'lanayotgan soliqlarning umumiy byudjet tushumlaridagi ulushi quyidagicha o'zgargan

Yil	Kichik korxonalardan tushgan soliqlar (trln so'm)	Umumiy soliq tushumlari (trln so'm)	Ulushi (%)
2020	17,3	47,4	36,5
2021	20,8	52,9	39,3
2022	24,7	59,1	41,8
2023	28,4	66,3	42,8
2024	31,6	73,5	43,0

Mazkur jadvaldan ko'rinib turibdiki, kichik biznes subyektlari davlat byudjeti daromadlari tarkibida tobora muhim o'rin egallamoqda. Bu esa soliq hisobi jarayonlarini raqamlashtirish, hujjat aylanishini soddalashtirish va soliq intizomini kuchaytirish borasidagi islohotlarning ijobiy samarasidir.

Shu bilan birga, soliq hisobi tizimining tashkil etilganlik darajasiga oid o'tkazilgan amaliy tahlillar bir qator muammolar mavjudligini ko'rsatdi. 2024-yilda Soliq qo'mitasi tomonidan o'tkazilgan ichki monitoring natijalariga ko'ra, kichik korxonalarning:

⁴ Toshov, M. H. (2025). KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISH. *Modern Science and Research*, 4(4), 539-547.

⁵ Po'latov, S., & Farmonov, I. (2023). The Role and Significance of Internal Audit as an Effective System of Internal Control in Business Entities. *YASHIL IQTISODIYOT VA TARAQQIYOT*, 1(11-12).

⁶ Yo'ldoshev M., Tursunov Y. Soliq huquqi. Toshkent.: «Moliya», 2000. - 76 b.

-18 foizi elektron hisobvara-fakturalarni noto'g'ri rasmiylashtirgan;

-23 foizi soliq hisobotlarini topshirishda kechikishlarga yo'l qo'ygan;

-14 foizi daromad va xarajatlar bo'yicha hisob-kitoblarni to'liq yuritmagan;

-9 foizi soliq to'lovlarini kechiktirib amalga oshirgan.

Bunday holatlar, asosan, soliq hisobi jarayonida avtomatlashtirilgan tizimlarning yetarlicha joriy etilmaganligi, kichik korxonalarda buxgalteriya kadrlarining malakasi pastligi, normativ-huquqiy hujjatlarining tez-tez o'zgarishi hamda ayrim hududlarda raqamli infratuzilmaning sust rivojlanganligi bilan izohlanadi⁷.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, kichik korxonalarda soliq hisobi tizimining tashkil etilganlik darajasi faoliyat turi bo'yicha ham farqlanadi. Savdo va xizmat ko'rsatish sohasida faoliyat yurituvchi kichik korxonalarning 72 foizi soddalashtirilgan soliq tizimi asosida ishlaydi. Ishlab chiqarish korxonalari orasida esa 55 foizi qo'shilgan qiymat solig'i (QQS) to'lovchisi sifatida ro'yxatga olingan. Qishloq xo'jaligi subyektlarida yagona yer solig'i asosiy soliq turi sifatida amal qiladi. So'nggi yillarda kichik korxonalarda soliq hisobini yuritishda "E-Soliq", "Soliq mobil", "Hisob-faktura.uz" kabi elektron tizimlarning joriy etilishi katta ahamiyat kasb etmoqda. 2024-yil yakunlariga ko'ra, kichik korxonalarning 65 foizi soliq hisobotlarini elektron shaklda topshirgan bo'lsa, 2020-yilda bu ko'rsatkich atigi 37 foizni tashkil etgan. Bu raqamlashtirish jarayonining jadallashganini ko'rsatadi. Shu bilan birga, kichik korxonalarning taxminan 30–35 foizi hali ham ushbu tizimlardan to'liq foydalana olmayapti.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, kichik biznesda soliq hisobini tashkil etishdagi muammolar quyidagi yo'nalishlarda to'planadi. Hisob siyosatining to'liq ishlab chiqilmaganligi va soliq hisobida aniqlikning yetishmasligi. Soliq hisobotlarini tayyorlashda inson omilining yuqori ulushi va xatoliklar xavfi. Elektron tizimlardan foydalanish uchun zarur texnik sharoitlarning yetarli emasligi. Malakali buxgalterlar va soliq maslahatchilariga bo'lgan ehtiyojning yuqoriligi. Umuman olganda, statistik natijalar shuni ko'rsatadiki, kichik korxonalarda soliq hisobining tashkil etilganlik darajasi yildan-yilga yaxshilanib bormoqda, biroq tizimda ayrim nomuvofiqliklar saqlanib qolmoqda. Soliq hisobi jarayonining samaradorligini oshirish uchun quyidagi chora-tadbirlarni amalga oshirish maqsadga muvofiq:

-kichik korxonalar uchun avtomatlashtirilgan soliq hisobi dasturlarini mahalliyashtirish va subsidiyalash;

-soliq xodimlari bilan tadbirkorlar o'rtasida maslahat xizmatlarini kengaytirish;

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Po'latov Sherzodbek Oybek o'g'li, & Musabekov Sherali Nazarali o'g'li. (2023). THE STUDY OF VALUE-ADDED TAX: KNOWLEDGE FROM THE EU VAT EXPERIENCE AND UZBEKISTAN'S VAT SYSTEM. QO'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI, 9(9), 131–135. <https://doi.org/10.54613/ku.v9i9.853>.

2. Po'latov, S., & Farmonov, I. (2023). The Role and Significance of Internal Audit as an Effective System of Internal Control in Business Entities. YASHIL IQTISODIYOT VA TARAQQIYOT, 1(11-12).

3. Po'latov, S. (2025). KICHIK KORXONALARDA HISOB SIYOSATI TURLARINING TASNIFLANISHI. QO'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI, 14, 57-60.

4. Maxkamovna, M. N., & Ruslan G'ayrat o'g', A. (2025). KICHIK BIZNES KORXONALAR IQTISODIYOTI. Scientific Journal of Actuarial Finance and Accounting, 5(01), 60-67.

5. Yo'ldoshev M., Tursunov Y. Soliq huquqi. Toshkent.: «Moliya», 2000. - 76 b.

4. Nasirov, O. (2024). O'ZBEKISTONDA KICHIK BIZNES VA TADBIRKORLIKNING UMUMIY BANDLIKDAGI O'RNI. *University Research Base*, 342-347.

-soliq ma'lumotlarini buxgalteriya hisobi bilan integratsiyalashtirish yagona platforma orqali shakllantirish;

-hududiy raqamli markazlar orqali kichik korxonalarga texnik yordam ko'rsatish tizimini yaratish.

Xulosa qilib aytganda, statistik tahlillar kichik korxonalarda soliq hisobining tashkil etilganlik jarayonlari yanada tizimli yondashuvni talab etishini ko'rsatadi. Raqamlashtirish, malaka oshirish va normativ barqarorlik orqali soliq hisobining shaffofligi ta'minlansa, nafaqat byudjet daromadlari barqarorlashadi, balki kichik biznes subyektlarining iqtisodiyotdagi roli ham yanada kuchayadi.

Xulosa. Kichik korxonalarda soliq hisobining tashkil etilganlik jarayonlarini o'rganish shuni ko'rsatadiki, mazkur tizim mamlakat iqtisodiy barqarorligi, byudjet daromadlarini shakllantirish hamda tadbirkorlik muhitining shaffofligini ta'minlashda muhim o'rin tutadi. So'nggi yillarda O'zbekiston Respublikasida kichik biznes subyektlari sonining ortishi, soliq tushumlaridagi ulushining 36,5 foizdan 43 foizgacha o'sishi, elektron hisob-faktura va "E-Soliq" tizimlarining joriy etilishi ushbu yo'nalishda olib borilayotgan islohotlarning ijobiy natijalarini aks ettiradi.

Biroq tahlillar shuni ko'rsatadiki, kichik korxonalarda soliq hisobi tizimi hali to'liq mukammallikka erishgan emas. Hisobot topshirishdagi kechikishlar, elektron tizimlardan to'liq foydalanilmasligi, buxgalteriya kadrlarining yetishmasligi va hujjat aylanishidagi xatoliklar soliq hisobining samaradorligini pasaytirayotgan asosiy omillardan hisoblanadi. Shuningdek, soliq siyosatidagi tez-tez o'zgarishlar va metodologik izchillikning yetarli emasligi kichik korxonalarning soliq majburiyatlarini to'g'ri aniqlash jarayonini murakkablashtiradi.

Shu bois, kichik korxonalarda soliq hisobi tizimini takomillashtirish uchun quyidagi yo'nalishlarda ish olib borish zarur. Soliq hisobini yuritishda raqamlashtirish va avtomatlashtirish darajasini oshirish, barcha kichik korxonalarni yagona elektron platformalarga integratsiyalashtirish. Buxgalterlar va soliq maslahatchilarining malakasini oshirish maqsadida amaliy o'quv dasturlarini joriy etish normativ-huquqiy bazani barqarorlashtirish, soliqqa oid hisobot shakllarini soddalashtirish. Soliq organlari bilan kichik korxonalar o'rtasida hamkorlik va maslahat mexanizmlarini kuchaytirish. Xulosa qilib aytganda, kichik korxonalarda soliq hisobining samarali tashkil etilishi ularning moliyaviy barqarorligini ta'minlabgina qolmay, balki davlat byudjetiga barqaror soliq tushumlarini kafolatlaydi. Shu bois, ushbu sohada zamonaviy axborot texnologiyalarini keng qo'llash, hisob siyosatini soddalashtirish va soliq intizomini mustahkamlash O'zbekiston iqtisodiyotining barqaror rivojlanishiga xizmat qiladi.

6. Elmurodov, M. N., & Tojiyeva, M. M. (2023). Kichik biznes subyektlari faoliyatini tashkilashtirishda moliyaviy hisobning ahamiyati. *Qo'qon universiteti xabarnomasi*, 44-47.

7. Akbarovna, N. N. (2024). KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIK IQTISODIYOTNING MUHIM SOHASI SIFATIDA. *MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS*, 1(3), 307-313.

8. Xursanaliyev, B. (2023). KICHIK VA YIRIK BIZNESNI BOSHQARISHNING ILG'OR XORIJIY TAJRIBALARI. QO'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI, 7, 28-30.

9. Toshov, M. H. (2025). KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISH. *Modern Science and Research*, 4(4), 539-547.

10. www.stat.uz

11. www.soliq.uz

12. www.lex.uz

⁷ Elmurodov, M. N., & Tojiyeva, M. M. (2023). Kichik biznes subyektlari faoliyatini tashkilashtirishda moliyaviy hisobning ahamiyati. *Qo'qon universiteti xabarnomasi*, 44-47.